

PRITARTA
Kauno miesto savivaldybės tarybos
2015 m. birželio 30 d.
sprendimu Nr. T - 381

PATVIRTINTA
Kauno lopšelio-darželio „Vėrinėlis“
direktoriaus 2015m. rugpjūčio 7 d.
įsakymu Nr. V - 67

KAUNO LOPŠELIO-DARŽELIO „VĖRINĖLIS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

1. Bendrosios nuostatos

1.1. Informacija apie įstaigą

Kauno lopšelis-darželis „Vėrinėlis“ – juridinis asmuo, kodas 191641248. Lopšelio-darželio teisinė forma – savivaldybės biudžetinė įstaiga, grupė – neformaliojo švietimo mokykla, tipas – ikimokyklinio ugdymo mokykla, adresas – Žiemgalių g. 1, LT-48222, Kaunas.

1.2. Vaikai ir jų poreikiai

Lopšelyje-darželyje „Vėrinėlis“ veikia 12 grupių: lopšelio, darželio ir priešmokyklinės. Jos dirba 10,5 val. ir 12 val. per dieną. Įstaigą vidutiniškai lanko apie 260 vaikų.

Programa įgyvendinama remiantis LR švietimo įstatymo ikimokyklinio ugdymo nuostatomis bei atsižvelgiant į individualius vaikų požymius: skirtingą temperamentą, interesus, pažinimo būdus, gyvenimo patirtį ir išskirtinius vaikų poreikius. Gerbiamas kiekvieno vaiko individualumas, iš namų atėjusiems vaikams stengiamasi padėti socializuotis. Gabiems vaikams lopšelyje-darželyje kuriamos sąlygos ugdytis atskirus gebėjimus (veikia muzikos, dailės, šokių, sporto ir kt. papildomos veiklos būreliai). Vadovaujantis Vaiko teisių konvencija (1999), tenkinami pagrindiniai vaikų poreikiai – saugumo, sveikatos, užtikrinama vaiko teisė tinkamai ugdytis, sėkmingos vaiko adaptacijos, darnaus perėjimo nuo ugdymo šeimoje prie ikimokyklinio, toliau prie priešmokyklinio ugdymo(si).

Vaikams, turintiems kalbos ir komunikacijos sutrikimų, teikiama logopedo pagalba. Sutrikimai šalinami individualių ir grupinių pratybų metu. Sutrikimų šalinimo būdus, metodus, formas, priemones logopedai renkasi atsižvelgdami į vaiko kalbos ir komunikacijos sutrikimą, gebėjimų lygį, amžių. Vaikus, turinčius kompleksinius ir kitus raidos sutrikimus, ugdo auklėtojos, logopedas, meninio ugdymo pedagogas.

1.3. Tėvų ir vietos bendruomenės poreikiai

Kiekvienas tėvas, leisdamas vaiką į lopšelių-darželį, nori, kad jis patektų į saugią, palankią vystymuisi aplinką, kad būtų derinami šeimos ir darželio interesai. Tėvų nuomonę apie teikiamą ikimokyklinio ugdymo paslaugą ir jų lūkesčius buvo išsiaiškinta atlikus apklausą. Apibendrinant tėvų apklausų duomenis galima teigti, kad ugdytinių tėvams svarbu:

- kad vaikas jaustųsi sveikas ir linksmas, išmoktų bendrauti, sugyventi su kitais;
- būtų ugdomas visuminiai, stebima jo pažanga;
- kad ugdytūsi individualius gebėjimus, kūrybines galias;
- būtų pastebėti raidos sutrikimai ir teikiama arba rekomenduojama pagalba;
- pasiektų tinkamą brandumą mokyklai.

Tėvai pirmumą teikia vaiko protinių bei fizinių galių ugdymui, kūrybiškumo skatinimui bei tinkamo elgesio ugdymui. Labiausiai pageidauja individualaus ugdymo gabiems vaikams.

Tėvai linkę bendradarbiauti su auklėtojomis ir specialistais, domisi vaikų ugdymu ir pažanga, noriai priima teikiamą pagalbą bei paramą, noriai dalyvauja vaikų ugdymo(si) procese, tačiau skirtingų vertybinių nuostatų taikymas namuose ir ikimokyklinio ugdymo įstaigoje pailgina vaiko adaptacijos laikotarpį.

Didėjant užimtumui tėvai stokoja laiko bendrauti su vaiku, dažniau apsiriboja tenkindami jo poreikius, todėl labiau pasitiki pedagogų kvalifikacija ir kompetencija bei lavindami jo gebėjimus ieško profesionalų pagalbos.

1.4. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas

Aukšta įstaigos darbuotojų kvalifikacija ir kompetencija: 2 magistrai, 1 ekspertas, 18 metodininkų, 4 vyresniųjų auklėtojų, 4 auklėtojai, 1 siekia profesijos magistro laipsnio. Dauguma turi komandinio ir projektinio darbo patirtį. Darželyje sudarytos sąlygos vaikų gebėjimų sklaidai: nuo 2014 m. rugsėjo pradėjo dirbti menų pedagogė, vyksta krepšinio treniruotės, gabiems muzikai organizuojama papildomi muzikos užsiėmimai. Pagalbą kalbos ir komunikacijos sutrikimus turintiems vaikams teikia dvi logopedės, su judesio ir padėties sutrikimų turinčiais vaikais dirba neformaliojo ugdymo mokytoja (kūno kultūros), metodininkė. Lopšeliui-darželiui „Vėrinėlis“ vadovauja direktorė Zita Ona Jurgelevičienė, socialinių mokslų magistrė, turinti II-ją vadybinę kvalifikacinę kategoriją.

1.5. Lopšelio-darželio „Vėrinėlis“ savitumas

Tvirti lopšelio-darželio metodinės ir praktinės veiklos pamatai yra pagrindas, leidžiantis organizuoti įvairią ir kokybišką sklaidą visuminio kūrybinio vaikų ugdymo patirties srityje:

- kurti kvalifikacines programas;
- rengti seminarus, konsultacijas, metodinius renginius, diskusijas;
- organizuoti konferencijas Lietuvos pedagogams;
- vykdyti edukacines programas šeimoms.

Visiems vaikams sudarytos **vienodos sąlygos** ugdytis įvairias kompetencijas, žaisti ir bendrauti.

Pilnai renovuotas darželio pastatas. Įstaigos aplinka ir patekimas į ją pagal reikalavimus pritaikytas žmonėms su negalia.

Ugdančioji aplinka. Įstaiga turi vientisą stilių, interjeras papuoštas vaikų ir kitų bendruomenės narių darbais, vyrauja šviesios spalvos. Metodinės priemonės, knygos, žaislai parinkti pagal vaikų poreikius ir amžių.

Kiekviena grupė kuria savo individualų, originalų stilių. Grupių erdvės jaukios, saugios, mobilios, kasmet papildomos naujomis, estetiškomis priemonėmis, skatinančios vaikų veiklą. Visose grupėse informacija tėvams yra pateikiama patraukliai, o iškilusios problemos sprendžiamos individualiai. Vaikų kūrybiškumo skatinimui įsigyta šviesos stalų, kaupiamos priemonės kūrybiniam žaidimams. Vaikų judesių lavinimui naudojamos WESCO priemonės, daug įvairių priemonių sukaupta vaikų sensomotorikos ugdymui lopšelio grupėje. Priešmokyklinės grupės nuolat aprūpinamos naujausiais mokomaisiais plakatais, literatūra, kūrybiniais žaislais. Turtingas specialiomis metodinėmis priemonėmis logopedinis kabinetas.

Vaikų ugdymas nuo 1,5 iki 6 metų lopšelyje-darželyje „Vėrinėlis“ organizuojamas vadovaujantis visuminiu kūrybiniu metodu, jį tikslingai papildant naujausiomis ikimokyklinio vaikų ugdymo technologijomis, tokiomis kaip Emilijos Redžo ugdymo sistemos elementai, „Geros pradžios“ metodika, vaikų ugdomosios veiklos bei kūrybiniai projektai. Taikant visuminio kūrybinio ugdymo metodą, Emilijos Redžo ugdymo sistemos elementus, per vaikų veiklą žadinami vaiko prigimtiniai gebėjimai, kuriamos sąlygos, kuriose atsiskleidžia ir vystosi visos asmeninės vaiko kompetencijos, sudaromos sąlygos visiems vaikams gauti kokybiškas ugdymo paslaugas, tenkinti poreikį bendrauti su vaikais ir suaugusiais.

Socialinės ir ugdymo paslaugos teikiamos lanksčiai, tėvams suteikiamos galimybės derinti darbą ir tėvų pareigas, nes vaikai grupėse gali ateiti nuo 7 valandos ryte, darbas baigiasi 18 / 19 valandą.

Vaikų brandumas mokyklai mokytojų ir tėvų vertinamas labai gerai (nuo 2004 m. 100 % priešmokyklinio amžiaus vaikų pradeda lankyti pirmąją klasę). Vaikams sudarytos lygios ugdymosi galimybės, sukurtos palankios mokymosi starto sąlygos.

Įstaigos atvirumas. Kiekviena grupė ir kitos darželio erdvės yra atviros tėvams, kolegoms, mokytojams. Šeimos nariai dažnai kviečiami dalyvauti grupės gyvenime, padėti kurti edukacines erdves, dalyvauti šventėse, kasdienėje vaikų veikloje. Kiekvieną pavasarį organizuojamos atvirų durų dienos, kurių metu tėvai turi progą susipažinti su lopšelio-darželio teikiamomis paslaugomis, aplinka, vaikų veikla, personalu.

Socialiniai partneriai. Įstaiga bendradarbiauja ir dalijasi patirtimi su Vilniaus darželiais „Lazdynėlis“, „Pasaka“, Kauno vidurinių mokyklų pradinių klasių mokytojais ir mokiniais, Kauno lopšeliais-darželiais. Aktyviai bendradarbiaujame su edukologijos mokslininkais iš Edukologijos universiteto, KTU, kt. Kolegiški santykiai lopšelių-darželių sieja su Kauno pedagogine psichologine tarnyba, Kauno kolegija, kurių parama ir konsultacijos padeda efektyvinti ugdomąjį procesą, efektyviau skleisti patirtį.

Pati svarbiausia sėkmingo ugdymo(si) sąlyga – lopšelio-darželio pedagogų ir šeimų partnerystė ikimokyklinio amžiaus vaiko ugdymo(si) procese.

1.6. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą

Remiantis Jungtinių tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos respublikos įstatymu Nr. 1-983, Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos seimo 2003 m. gegužės 20 d. nutarimu Nr. IX-1569, 2009 m. lapkričio 11 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 1509 ir atsižvelgiant į Kauno savivaldybės tarybos priimtus sprendimus, lopšelyje-darželyje „Vėrinėlis“ susiformavo požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si):

- ugdoma laisva, harmoninga asmenybė, siekiama visų jo kompetencijų tolygaus vystymosi, gerbiamas jo individualumas;
- ugdymo centre yra vaikas;
- kuriama stimuliuojanti ir funkcionali edukacinė aplinka;
- stebima ir skatinama vaikų raiška ir saviraiška, individualiai sprendžiamos kilusios problemos;

- skatinamas savarankiškumas, smalsumas, mokymasis gyventi pagal visiems privalomas taisykles;
- žaidimas yra svarbiausia vaiko veikla ir pagrindinis ugdymo(si) metodas.

2. Ikimokyklinio ugdymo principai

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujasi šiuolaikinis ikimokyklinis ugdymas, yra ugdymo turinio ir ugdymo proceso integravimas, diferencijavimas ir individualizavimas. Svarbiausi autoriai, kuriais remiasi lopšelio-darželio pedagogų pasirinkta filosofija yra F. Frėbelis, R. Štaineris, Ž. Pjažė, A. Gardneris, L. Malaguzzi ir kt.. Pagrindiniu ugdymo būdu laikomas ugdymas per žaidimą (remiamasi F. Frėbelio ir Ž. Pjažė idėjomis) ir kūrybą (L. Malaguzzi). Mums artimos ir svarbios nacionalinės pedagogikos autoritetų S. Šalkauskio, A. Maceinos, K. Miškinio, M. Grigonio, A. Grinevičienės ir kitų mintys. Įstaigos filosofijoje ir praktikoje vyrauja humanistinė, egzistencialistinė, fenomenologinė, progresyvistinė kryptys: gerbiama vaiko nuomonė, vaikas turi teisę rinktis veiklą ir veikti savaip, sudaromos sąlygos puoselėti vaiko kultūrą, laikomasi ugdymo(si) principų ir technologijų sąsajos.

Programa grindžiama esminiais šiuolaikinio ikimokyklinio ugdymo programose išskirtais humaniškumo, demokratiškumo, nacionalumo bei atvirumo principais.

Humaniškumas ir demokratiškumas

- ✓ rodomas dėmesys kiekvienam vaikui ir jo poreikiams;
- ✓ mokytojai ir vaikai lygiaverčiai ugdymo proceso dalyviai;
- ✓ vaiko saviraiškos galimybių svarba ugdymo procese;
- ✓ gerbiama kito nuomonė ir interesai, tikima gerumu.

Integralumas

- ✓ siekiama visų vaiko gebėjimų tolygaus ugdymo;
- ✓ siekiama ugdymo(si) tikslų, uždavinių, turinio, metodų dermės;
- ✓ taikomi įvairūs ugdymo integracijos būdai;
- ✓ ugdymo turinys atitinka vaiko raidos ir suvokimų ypatumus.

Individualizavimas ir diferencijavimas

- ✓ siekiama pažinti kiekvieno vaiko individualias savybes,
- ✓ ugdymo(si) turinys ir metodai parenkami pagal vaiko ar jo grupės poreikius;
- ✓ sudaromos sąlygos įvairiai vaikų veiklai;
- ✓ vertinami individualūs vaikų pasiekimai, akcentuojant jo daromą pažangą;
- ✓ vykdoma ilgalaikė projektinė veikla su specialiujų poreikių ir gabiais vaikais.

Sąryšingumas ir lankstumas

- ✓ ugdymo turinys planuojamas atsižvelgiant į vaiko turimas kompetencijas;
- ✓ ikimokyklinio ugdymo turinys suderintas su priešmokyklinio ugdymo turiniu;
- ✓ ugdymosi turinys praturtinamas aktualiomis temomis ir idėjomis, koreguojamas;
- ✓ vaikams sudarytos sąlygos aktyviai veikti, rinktis veiklas ar veikimo priemones;
- ✓ siekiama darnos ir supratimo tarp ugdymo šeimoje ir darželyje;

Šių pagrindinių principų laikomasi planuojant ugdymo turinį, metodus ir priemones, organizuojant ugdymo procesą, kuriant ugdymo aplinką, bendraujant ir bendradarbiaujant su šeima, bendruomene ir socialiniais partneriais.

3. Ikimokyklinio ugdymo programos tikslai ir uždaviniai

TIKSLAS – atsižvelgiant į kiekvieno vaiko prigimtines galias, jo patirtį ir gebėjimus, ugdymosi poreikius, vadovaujantis raidos dėsniniais bei vertybinėmis nuostatomis, padėti vaikui kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius kultūros, pažintinius bei socialinius poreikius.

UŽDAVINIAI

1. Pažinti kiekvieną vaiką išsiaiškinant jo poreikius, pagrindines raidos sritis.
2. Padėti vaikui augti, tobulėti, mokytis, stiprinti savivoką, savivertę, savikontrolę, didinti pasitikėjimo savimi jausmą.
3. Numatyti kelias ir priemones padėti vaikams tobulėti, siekti mokyklinės brandos, individualizuoti ugdymą.
4. Įvairiais aplinkos kūrimo aspektais – ugdomuoju, emociniu ir fiziniu, kurti tikslingą, vaiko poreikius atitinkančią aplinką.
5. Plėtoti mokėjimo mokytis, kūrybiškumo, verslumo gebėjimų apraiškas.
6. Siekti optimalios ugdymo kokybės išlaikant ugdymo vientisumą, darną, tempą.
7. Skatinti veikti, bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais ir suaugusiais kartu plėtojant vaiko komunikacinę, emocinę, socialinę ir kultūrinę patirtį.
8. Stiprinti vaiko fizinę ir psichinę sveikatą, padėti adaptuotis naujoje aplinkoje, garantuoti jo saugumą, tenkinti fiziologinius ir psichologinius poreikius.
9. Ugdymo procese taikyti novacijas, skatinančias vaiko kūrybiškumą, gerbti ir palaikyti jo veiklą, plėtoti įvairius raiškos būdus.
7. Bendrauti ir bendradarbiauti su šeima derinant požiūrį į vaiką ir jo ugdymą.

Programos įgyvendinimo sėkmę didžia dalimi lems pedagogas ir jo gebėjimas pasirinkti tinkamus darbo metodus, parinkti ugdymo turinį ir priemones bei taikyti šiuolaikines vaikų ugdymo(si) pasiekimų vertinimo metodikas.

Ikimokykliniame ugdyme mokytojas – vaiko pagalbininkas, patarėjas, partneris, skatinantis vaiko asmenybės augimą, skleidimąsi, brandą, padedantis įgyti jam būtinų žinių, gebėjimų, vertybinių nuostatų, padedantis vaikui tobulėti.

4. Ugdymo metodai, turinys ir priemonės

4.1. Ugdymo metodai

Kauno lopšelio-darželio „Vėrinėlis“ pedagogų darbo grupės parengta Ikimokyklinio ugdymo programa yra atviro turinio, kreipianti pedagogą į dialogą su vaiku, šeima, bendruomene, orientuota į visų vaiko kompetencijų plėtrą ir papildyta naujausiomis ikimokyklinio ugdymo technologijomis. Įstaigoje taikomi Emilijos Redžo ugdymo sistemos elementai. Visos auklėtojos yra dalyvavusios seminaruose ir diskusijose apie praktines Emilijos Redžo ugdymo sistemos elementų taikymo galimybes ir naudą.

Lopšelio-darželio „Vėrinėlis“ ikimokyklinio ugdymo programa siejama su ugdymo turinio integralumu, sąryšingumu, siekiama ugdymo individualizavimo, atsižvelgiant į vaiko, gyvenančio Šilainiuose ar kitoje Kauno seniūnijoje ir lankančio mūsų lopšelių-darželių, gebėjimus, poreikius ir interesus. Bendromis visų darželyje dirbančių specialistų pastangomis numatoma įgyvendinti kokybišką ir tolygų visų vaiko kompetencijų ugdymą: padėti vaikui pažinti pasaulį, rasti vietą jame, atsiskleisti jo įgimtiems gebėjimams. Ši ikimokyklinio ugdymo programa skirta lopšelio-darželio „Vėrinėlis“ bendruomenei kryptingai planuoti ugdymą, parinkti jo turinį, kokybiškai organizuoti ugdymo procesą bei vertinti jo rezultatus.

Dažniausiai darželio grupėje ugdymas organizuojamas vystant **temą**, jai parenkamos konkrečios vaikų veiklos idėjos, kurios pateikiamos veiklos kampeliuose.

4.2. Ugdymo turinys

Ikimokykliniais metais (nuo 1 iki 6 metų) vaikas pradeda formuotis šio amžiaus tarpsniui svarbių kompetencijų pradmenis. Lankydamas ikimokyklinę įstaigą, vaikas įgyja socialinės, emocinės, komunikacinės, pažintinės patirties, kuri toliau tobulinama priešmokyklinėje grupėje. Priešmokykliniame amžiuje ugdomos socialinė, sveikatos saugojimo, pažinimo, komunikavimo ir meninė kompetencijos (Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi–programa“, p. 7.), todėl

lopšelio-darželio „Vėrinėlis“ Ikimokyklinio ugdymo programą taip pat orientuojame į vaiko visų kompetencijų tolygų ugdymą (plėtra).

Socialinė kompetencija-gebėjimas gyventi greta kitų.

Ji apima:

- ❖ vaiko santykį su pačiu savimi-savivoką ir savigarbą;
- ❖ emocijų suvokimą ir raišką;
- ❖ savireguliaciją ir savikontrolę;
- ❖ santykius su bendraamžiais;
- ❖ santykius su suaugusiais;
- ❖ iniciatyvumą ir atkaklumą;
- ❖ problemų sprendimą.

Sveikatos saugojimo kompetencija – bendra sveikatos ir sveikos gyvensenos samprata, puoselėjant psichikos sveikatą, palaikant socialinę sveikatą, gebant atsispirti netinkamam elgesiui, rūpinantis savo fizine sveikata.

Ji apima:

- ❖ fizinį aktyvumą;
- ❖ kasdieninio gyvenimo įgūdžius;

Pažinimo kompetencija- gebėjimas tyrinėti ir atrasti pasaulį.

Ji apima:

- ❖ mokėjimą mokytis;
- ❖ iniciatyvumą ir atkaklumą;
- ❖ problemų sprendimą;
- ❖ tyrinėjimą;
- ❖ aplinkos pažinimą;
- ❖ skaičiavimas ir matavimai.

Komunikavimo kompetencija – gebėjimas klausytis , kalbėti ir išgirsti.

Ji apima:

- ❖ sakytinę kalbą;
- ❖ rašytinę kalbą;
- ❖ meninę raišką.

Meninė kompetencija – gebėjimas išivaizduoti, pajauti, kurti, grožėtis.

Ji apima:

- ❖ meninę raišką;
- ❖ estetinį suvokimą.

Veiklos turinyje pateikiama vaiko ugdomų kompetencijų vertybinės nuostatos, esminiai gebėjimai ir vaikų veiksenos. Konkrečių veiklos temų ir idėjų nepateikiame, tik rekomenduojame, nes kiekvienas lopšelio-darželio „Vėrinėlis“ pedagogas yra kompetentingas ir vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis (2015), organizuoja ugdomąjį procesą, jį plėtodamas ir turtindamas, atsižvelgdamas į grupės vaikų poreikius ir gebėjimus, jį individualizuodamas ir diferencijuodamas.

4.2.1. Socialinė kompetencija

Ugdymosi sritis: savivoka, savigarba

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Save vertinti teigiamai	Supranta savo asmens tapatumą. Priskiria save grupei. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais. Palankiai kalba apie save. Gina savo teises.	Žino ir reaguoja į savo vardą, kalba apie save, reiškia savo norus ir emocijas. Tyrinėja save. Turi savo kūno išorės vaizdinius, pavadina 5-6 kūno dalis, intuityviai skiria berniukus nuo mergaičių; Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti. Identifikuoja save. Suvokia ką ir kaip gali daryti pats. Tikisi juo besirūpinančių suaugusiųjų pritarimo, pagyrimo. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai.

Ugdymosi sritis: emocijų suvokimas ir raiška

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Domisi savo ir kitų emocijomis	Atpažįsta bei įvardija savo bei kitų emocijas	Kūno judesiais, mimika išreiškia įvairias teigimas ir neigimas emocijas.

bei jausmais.	ir jausmus, jų priežastis. Žodžiais bei elgesiu atliepia kito jausmus.	Atspindi ir atpažįsta kitų žmonių emocijas. Vartoja emocijoms reikšti žodžius. Suvokia, kad emocijos priklauso nuo situacijos. Žino, kad jos gali kisti. Kalbasi apie jausmus, apibūdina, įvardina priežastis.
---------------	--	--

Ugdymosi sritis: Savireguliacija ir savikontrolė.

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksena
Nusiteikęs valdyti emocijų rašką ir elgesį.	Laikosi susitarimų. Mandagus, taikus, bendraudamas save kontroliuoja.	Veikiant jam pažįstamoje aplinkoje, gerai jaučiasi. Kalbinamas suaugusiojo, nusiramina. Pats geba nusiraminti, atsipalaiduoti. Pradedą valdyt emocijas. Suvokdamas pasekmes, gebą susilaikyti nuo netinkamo elgesio. Rodo pasitenkinimą kasdiene veikla.

Ugdymosi sritis: santykiai su bendraamžiais

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksena
Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais	Suvokia, kas yra gera, kas bloga, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais. Supranta savo žodžių ir veiksnių pasekmes.	Ieško bendraamžių draugijos, trumpam įsitraukia į žaidimą. Rodo iniciatyvą ir bendrauja su kitais vaikais mimika, judesiais, veiksmais. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus Stebi, kaip kiti veikia, mėgina pats modeliuoti žaidimo su kitais vaikais veiksmus ir siužetinių žaidimų epizodus. Dalinasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Geba susitarti dėl naujų taisyklių, derinti savo norus su kitais. Pripažįsta ir gerbia kitų vaikų norus, nuomonę, elgesį, išvaizdą. Turi vieną ar daugiau žaidimo partnerius.

Ugdymosi sritis: santykiai su suaugusiais

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti	Pasitiki suaugusiais ir žino kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis. Su pedagogais veidamas kasdienėje ir neįprastoje veikloje, gerai jaučiasi.	Akivaizdžiai rodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Lengvai atsiskiria nuo tėvų. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip interpretuoja suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonaciją. Nori veikti savarankiškai, tačiau visuomet tikisi suaugusiųjų palaikymo, pagyrimo. Ne visuomet priima suaugusiųjų pagalbą, kartais užsispiria veikti savaip. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai šalia yra juo besirūpinantis pedagogas. Bando vykdyti suaugusiųjų prašymus, laikytis draudimų.

Ugdymosi sritis: iniciatyvumas ir atkaklumas

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Ilgam įsitraukdamas ir plėtodamas, savo iniciatyva, pasirenka veiklą, gebėdamas ją pratęsti vėliau.	Žaidžiant pats pasirenka daiktus ir veiklą. Bando savo paties sukurtas arba suaugusiojo pasiūlytas veiklas. Išraiškingai reiškia savo norus. Susidūręs su kliūtimis ieško išeities arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.

Ugdymosi sritis: problemų sprendimas

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Geba veikiant atpažinti iškilusius sunkumus, suvokia kodėl tai atsitiko. Numato priimtų sprendimų pasekmes.	Tam, kad pasiektų rezultatą, kartoja nepasisekusį veiksma. Nepasisekus įveikti kliūties, prašo pagalbos arba ją meta. Norėdamas įveikti kliūtį, bando savo paties taikytus, stebėtus veikimo būdus.

		Atpažįsta iškilusius sunkumus, suvokdamas priežastis ir pasekmes.
--	--	---

Rekomenduojami darbo metodai

Pokalbiai – diskusijos, suteikiant galimybę savarankiškai pasirinkti vienokius ar kitokius sprendimus. Kūrybiniai, socialiniai, didaktiniai, siužetiniai, judrieji žaidimai; projektai; albumų, knygių kūrimas, laikraštėlių leidyba; vaikų žodinė kūryba; tyrinėjimai, stebėjimai

Muzikinė veikla; grožinės literatūros skaitymas, klausymasis, analizavimas, tautosakos – patarlių, priežodžių, mįslių, pajuokavimų, pamėgdžiojimų – pritaikymas kasdieninėje veikloje.

Kūrybiniai darbai kartu su auklėtoja ir tėveliais (simbolinių figūrų piešimas, tapymas, išskiriant gerus ir blogus jausmus, išreiškiant gerumo ir blogio supratimą, atsikratant nerimo dėl nedoro veiksmo ar džiaugiantis geru poelgiu). Piešinių konkursai

Išvykos, ekskursijos, muziejų, teatrų lankymas, svečiavimasis pas garbingus žmones, žymių žmonių kvietimas į darželį ir kt.

***Priemonės:** knygos, spauda, radijas, televizija, daugelis supančios aplinkos elementų (reklama, situacija, gamta...), stalo žaidimai, teatro atributai, žaislai ir kt.*

***Siūloma tematika:** „Mano teisės ir pareigos“, „Mes – berniukai ir mergaitės“, „Koks gi aš esu?“, „Aš ir kiti žmonės“, „Pažadejau – ištesėjau“, „Globos laukia ir jaunas, ir senas“, „Meluoti negarbinga, meluoti negražu“, „Draugą nelaimeje pažinsi“ ir kt. „Aš šypsausi, nes nugalėjau liūdesį“, „Mano gimtinė“, „Mano šeima“ „Gėris ir blogis“; „Išsikalbėjimo lašeliai“, „Geri vaikų darbeliai“, „Kur yra Lietuva“ ir kt.*

4.2.2. Sveikatos saugojimo kompetencija

Ugdymosi sritis: fizinis aktyvumas

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka	Sėdi, šliaužia, ropoja. Tikslingai siekia daikto, jį laiko. Savarankiškai stovi, bėga tiesiomis kojomis, atsisdėjęs stumiasi kojomis. Ridena, meta, gauda kamuolį. Gali pastovėti ant vienos kojos, pasistiebia, atsistoja ant kulnų.

	veiksmus, kuriems būtina akių-rankų koordinacija bei išlavėjusi motorika.	Geba eiti ir bėgti pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu. Eina ratu, poroje, prasilenkdamas. Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos.
--	---	--

Ugdymosi sritis: kasdieninio gyvenimo įgūdžiai.

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Noriai ugdomi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Geba savarankiškai atlikti savitvarkos veiksmus. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.	Padedamas arba savarankiškai valgo ir geria. Padedamas arba savarankiškai apsirengia ir nusirengia. Pats arba padedant pasirenka tinkamus drabužius. Pats arba priminus laikosi sutartų elgesio taisyklių. Suvokia, kaip saugiai elgtis su nepažįstamais žmonėmis.

Rekomenduojami darbo metodai:

Žaidimai, spontaniška vaikų veikla, mankšta, stebėjimai, pokalbiai, projektinė veikla, šventės, sporto ir sveikatingumo savaitės ir kiti renginiai.

Priemonės: *higienos reikmenys, sporto inventorių, knygos, vaizdajuostės, meninės raiškos priemonės.*

Siūloma tematika:

Žmogaus kūnas ir jo priežiūra; Vaiko saugumas; Maistas ir vaistas; Mano dienele. Ritmas ir judesys. Daržo ir sodo gėrybės; Sveika mityba; mankšta ir kūno kultūros užsiėmimai ir kt.

4.2.3. Pažinimo kompetencija

Ugdymosi sritis: mokėjimas mokytis

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Žaisdamas, stebėdamas kitus mokosi. Klausinėdamas, ieškodamas informacijos,	Reaguoja, mėgdžioja, stebi ir susitapatina. Tyrinėja. Norėdamas naujų įspūdžių, aktyviai domisi aplinka. Spontaniškai veikia norėdamas gauti rezultatą. Norėdamas išmokti ar abejoja, nurodo ką ir dėl ko. Ieško atsakymų į klausimus.

	sprendamas problemas pradeda suvokti mokymosi procesą.	Pasako ką išmoko, ko mokosi, geba paaiškinti kaip mokėsi ir kaip mokysis toliau.
--	--	--

Ugdymosi sritis: Iniciatyvumas ir atkaklumas.

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.	Savo iniciatyva pasirenka veiklą. Ją plėtodamas, ilgam įsitraukia ir gali pratęsti vėliau. Nepasisekus, kreipiasi pagalbos.	Pats renkasi su kuo nori žaisti. Atkakliai daug kartų bando atlikti naują veiksmą. Noriai mokosi iš tų su kuriais jaučiasi saugus. Išbando pasiūlytus naujus žaislus, veiklą. Susidūrus su kliūtimi, bando pats daryti kitaip arba laukia pagalbos. Siekia būti savarankišku. Nusiteikęs pradėti ir užbaigti naują veiklą, siūlo kitiems.

Ugdymosi sritis: Problemų sprendimas.

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdieniams iššūkiams bei sunkumams įveikti.	Susidūrus su sunkumais, suvokia kodėl tai atsitiko. Bandydamas ieško, kaip išspręsti problemą. Numato priimtą sprendimų pasekmes.	Pajutęs, kad nepasisekė, bando pakartoti veiksmą. Nepavykus išspręsti problemos, prašo pagalbos. Norėdamas įveikti kliūtį, bando savo paties taikytus, stebėtus veikimo būdus. Tariasi su kitais. Atpažįsta iškilusius sunkumus, suvokdamas priežastis ir pasekmes.

Ugdymosi sritis: tyrinėjimas

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Smalsus, domisi viskuo, kad vyksta aplinkui jį, stebi, bando, analizuoja.	Stebėdamas, bandydamas ir klausinėdamas tyrinėja įvairią socialinę,	Didžiausią patirtį sukaupia žaisdamas, suvaidindamas gyvenimiškas situacijas, išbandydamas naujus žaidimus, pateiktas ugdymo priemones, vartydamas knygas.

	kultūrinę ir gamtinę aplinką, save.	<p>Geba suvokti ryšį tarp daikto ir jo paskirties. Domisi jį supančia gamta, mielai ją stebi, tyrinėja, įvardija tinkamą ir netinkamą elgesį gamtoje, žino pagrindinius gamtosaugos.</p> <p>Paaiškina, kodėl ir kaip reikia atlikti kasdieninius darbus.</p> <p>Mielai dalyvauja visuose bendruomenės, įstaigos šeimos šventėse, žino tradicijas, entuziastingai laikosi papročių, numatytos programos, jaučiasi įsipareigojęs gerai atlikti savo vaidmenį, sudalyvauti ar atstovauti savo grupę, šeimą, bendruomenę. Stebėdamas fotografijas analizuoja panašumus ir skirtumus.</p>
--	-------------------------------------	--

Ugdymosi sritis: aplinkos pažinimas

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	<p>Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius.</p> <p>Apibūdina save, objektus, domisi technika bei noriai mokosi ja naudotis.</p>	<p>Domisi artimiausioje aplinkoje esančiais daiktais (įrankiais, prietaisais ir t. t.) Skiria ir pavadina spalvas, formas, daiktų dydį.</p> <p>Klausinėja, stebi, bando apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus.</p> <p>Pasako tėvų profesijas, žino namų adresą.</p> <p>Stebi, tyrinėja, ieško informacijos apie gyvūnus, augalus, gamtoje vykstančius reiškinius.</p> <p>Domisi žmonių gyvenimo būdu, jo kaita.</p>

Ugdymosi sritis: skaičiavimas ir matavimai

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Pasaulį pažįsta skaičiuodamas ir matuodamas	<p>Skaičiuoja daiktus, lygina grupes pagal kiekį. Vartoja</p>	<p>Suvokia, ką reiškia yra – nėra. Skiria daiktų spalvą ir formą, dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje.</p>

	<p>skaitmenis apibūdinamas skaičiuojamo daikto vietą eilėje bei sudarydamas sekas.</p> <p>Grupuoja pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia skirtumus. Suvokia atstumo, ilgio, masės, tūrio, laiko apibūdinimą.</p>	<p>Skaičiuoja daiktus. Suvokia jų seką, ryšį tarp jų.</p> <p>Pastebi laiko tėkmės požymius. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų forma, panašumai ir skirtumai, padėtis vienas kito atžvilgiu.</p> <p>Skiria</p> <p>Suvokia ir skiria erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, kairė, dešinė.</p>
--	--	---

4.2.4. Komunikavimo kompetencija

Ugdymosi sritis: Sakytinė kalba.

Vertybė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
<p>Nusiteikęs išklaudyti kitų ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.</p>	<p>Geba klausytis ir supranta kitų kalbėjimą.</p> <p>Kalba natūraliai, laisvai reiškia mintis. Jaučia kalbos grožį.</p>	<p>Atkreipia dėmesį, pratinasi išgirsti ir išklaudyti įvairius aplinkos garsus, mėgina juos atkartoti.</p> <p>Įvairių priemonių pagalba plečiasi žodynas.</p> <p>Žodžiais nusako savo nuotaikas, išgyvenimus, potyrius.</p> <p>Išgirsta, išklauso, stebi įvairius aplinkos garsus-gamtos, muzikos, žmonių kalbos, tautosakos bei literatūros kūrinius.</p> <p>Reiškia mintis, nuotaikas, jausmus, pasakoja, drąsiai išsako savo nuomonę.</p> <p>Pratinasi išgirsti perteiktą informaciją, ko nors nesupratus- klausia, prašo pakartoti, abejoja, nesutinka.</p> <p>Kalba taisyklingai, raiškiai, aiškiai, logiškai, nepažeidžiant individualaus kalbėjimo stiliaus, pasitiki savimi.</p> <p>Pasakoja, klausinėja, deklamuoja, eiliuoja, žaidžia garsais.</p>

		<p>Domisi knygomis, ugdomi poreikį skaityti.</p> <p>Domisi raidėmis, žodžiais, tekstais, įvairioje veikloje vartoja simbolius, imituoja raštą.</p> <p>Bendravimui naudojami informacinėmis ir komunikacinėmis technologijomis.</p>
--	--	--

Ugdymosi sritis: rašytinė kalba

Vertybė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksmos
Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.	<p>Vartant paveikslėlių knygas, įdėmiai apžiūrinėja, komentuoja.</p> <p>Reaguoja, domisi skaitomu tekstu.</p> <p>Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius prasidedančius ta pačia raide.</p> <p>Vaizduoja, kad skaito.</p> <p>Domisi ne tik rašymo priemonėmis, bet ir galimybe rašyti- raidėmis ir simboliais pradeda manipuluoti įvairioje veikloje.</p> <p>Rašo, kopijuoja savo vardą. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimą.</p> <p>Supranta rašymo tikslą.</p>

4.2.5. Meninė kompetencija

Ugdymosi sritis: meninė raiška

Vertybė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksmos
Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas,	<p>Emociškai reaguoja klausydamas įvairaus pobūdžio muzikos.</p> <p>Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos vienbalses dainas.</p> <p>Melodiniais vaikiškais instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui.</p> <p>Piešia paprasčiausias formas. Jungia nulipdytus</p>

	vizualinėje kūryboje.	gumulėlius (bokšteliai, lėlytės). Improvizuoja. Domisi grožinės literatūros kūrinėliais, knygų iliustracijomis. Kartoja paprasčiausius žaidinimus, trumpus eilėraščius. Paveikslėliuose atpažįsta aplinkos daiktus.
--	-----------------------	---

Ugdymosi sritis: estetinis suvokimas.

Vertybinė nuostata	Esminis gebėjimas	Vaiko veiksenos
Domisi, gėrįsi, grožisi aplinka, meno kūriniais, menine veikla.	Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba. Suvokia ir apibūdina meno ypatumus, reiškia estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.	Sugeba susikaupti žiūrėdamas į paveikslą, klausydamasis muzikos, eilėraščio, pasakojimo; Stebi vaikų koncertus, įsiklauso į jų dainavimą, žiūri bendraamžių piešinius, lipdinius. Skirtingai reaguoja girdėdamas įvairių intonacijų kalbinimą, žodžių skambesį, klausydamas įvairaus pobūdžio muzikinius kūrinius. Dalijasi išpūdžiais po klausytos muzikos, išgirsto eilėraščio, knygelių iliustracijų vartymo, renginių, parodų lankymo.

5. Ugdymo pasiekimai ir jų vertinimas

Šioje Ikimokyklinio ugdymo programoje reiškiamas požiūris į asmeninę vaiko kompetencijų plėtotę, o tai įpareigoja ugdytojus nuolat stebėti ir fiksuoti vaikų daromą pažangą bei diferencijuoti ugdymą pagal kiekvieno vaiko poreikius bei galimybes. Tai sudaro sąlygas vaikui, padedamam pedagogo ir tėvų, lavintis, eiti individualios pažangos keliu.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos inicijuoto Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimo aprašo rekomendacijomis, vaikų pasiekimai bus fiksuojami ir vertinami pedagogo pasirinktais pasiekimų ir pažangos vertinimo būdais.

Lopšelyje-darželyje „Verinėlis“ yra sukaupta įvairi vaikų pažangos vertinimo metodinė medžiaga, todėl kiekvienas pedagogas gali rinktis jam tinkamą būdą, metodiką, laiką vaiko raidai ar pažangai vertinti. Vertinant vaikų pažangą pirmenybė teikiama vaiko amžiaus ypatumams, jo kūrybiškumui, mąstymui, individualumui.

Vaiko pažanga vertinama stebint įvairios veiklos metu ir fiksuojant 2 kartus per metus: spalio ir gegužės mėnesiais. Objektivus kiekvieno vaiko pažangos vertinimas padeda pedagogui individualiai planuoti darbą su vaiku. Tėvai su ugdymo(si) rezultatais supažindinami individualiai, aptariami pagalbos ir paramos vaikui ir šeimai formos ir būdai, numatomos kompetencijų tobulinimo gairės. Keičiantis informacija su tėvais siekiama darnos ir vieningumo tarp vaiko ugdymo namuose ir lopšelyje-darželyje.

Grupėse gali būti kaupiami individualūs kiekvieno vaiko *veiklos ir pažangos vertinimo aplankai*, kuriuose talpinama informacija apie vaiką, jo ugdymo(si) ypatumus, daromą pažangą. Vaiko pažangai fiksuoti reikalinga surinkti duomenis. Duomenų šaltiniai gali būti šie: vaiko veiklos ir elgesio stebėjimas, nuotraukos, šeimos narių nuomonė, stebėjimo užrašai, pokalbiai, draugų informacija, medikų, kitų specialistų pastebėjimai, dokumentai. Sukaupia įvairi informacija apie vaiką, jos objektyvi analizė padeda pedagogui individualizuoti ugdymą: numatyti realius ugdymo planus, parinkti tinkamas priemones, sukurti palankią ugdymui aplinką.

Visi vaiko ugdymo pasiekimai turi būti vertinami taip, kad padėtų vaikui išgyventi sėkmės jausmą, paskatintų jį analizuoti savo pasiekimus, siekti pažangos.

Vaiko veiklos aplankuose kaupiami piešiniai, atliktos lavinančios užduotys, darbeliai, užrašytos mintys ir idėjos, nuotraukos. Ant kiekvieno darbelio turi būti užrašyta vaiko vardas, data, situacija. Priešmokyklinėje grupėje šie vaiko veiklos aplankai galėtų būti puiki atminimo dovana išeinantiems į mokyklą.

6. Naudota literatūra ir informacijos šaltiniai

1. Ikimokyklinio ugdymo rekomendacijos. Vilnius, 2015.
2. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymo(si) programa. Vilnius, 2003.
3. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius, 2014.
4. Priešmokyklinio ugdymo(si) standartas. Vilnius, 2003.
5. Vaikų darželių programa „Vėrinėlis“. Vilnius, 1993.
6. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Monkevičienė O. (Sud.). Vilnius, 2001.
7. Monkevičienė O. Užsienio valstybių ugdymo programų modeliai. Vėrinėlis. Knyga auklėtojais. I-II dalis. Vilnius, 2001.
8. Gražienė V. Rimkienė R. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius, 1993.
9. Gražienė V. Artyn vaiko 1-2. Egmonto projektas vaikų darželiams. Vilnius, 1997, 1998.
10. Dorothy Einon. Ankstyvasis ugdymas./ Mokslinė konsultantė O. Monkevičienė/. Vilnius, 1998
11. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius, 1998.
12. Grigaitė B. Protinio vaikų brandinimo programa. Kaunas, 1996.
13. Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas (nauja įstatymo redakcija 2003 m.).
14. Gage N. L., Berliner D. C. Pedagoginė psichologija. Vilnius, 1994.
15. Gauthier L. Trečiojo tūkstantmečio vaikai. - Vilnius, 2001.
16. Nitch C. Netrukus viskas bus gerai. Vilnius, 2000.
17. Piaget J. Vaiko kalba ir mąstymas. Vilnius, 2002.
18. Žukauskienė R. Raidos psichologija. - Vilnius, 1996.
19. Pamela A., Hansen K. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas. – Vilnius, 1997.
20. Priešmokyklinio ugdymo turinio įgyvendinimas. Metodinės rekomendacijos. Vilnius, 2004.
21. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymas Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“.
22. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
23. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1557 „Dėl ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos tvirtinimo“.
24. Ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodika.
25. Markevičienė E. Reggio Emilia metodas. Kuo jis patrauklus mums?

26. Diane Trister Dodge, Sherrie Rudick, Kai-lee Berke. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2008.
27. Diane Trister Dodge, Laura J. Colker, Cate Heroman. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas. Vilnius, 2007 m.
28. Juodaitytė A. Socializacija ir ugdymas vaikystėje. Vilnius, 2002 m.